Др Јездимир Митровић,
Београд

Аутономија воље и статусно право

Резиме

У овом реферату аутор анализира аутономне норме – саморегулативу, које утврђују оснивачи – власници капитала кроз нормативна акта друштва, и које заједно са нормама које утврђује Закон о предузећима и други прописи, чине једну целину, а што је статусно право.

И поред тога што се сматра да су законске норме као императивне доминантне, не треба потцењивати ни значај саморегулативе код оснивања и пословања привредног друштва, на који начин се комплетира статусно право.

Саморегулатива има два основна задатка и то: први да попуни правне празнине из закона и тако реши и она питања која нису решена, и други, да нека питања која су решена у закону реши на други начин и тако обезбеди неопходну сигурност у оснивању и пословању привредних друштава као тржишних субјеката.

Аутор покушава да одреди границу где се законска регулатива и саморегулатива сусрећу и у том циљу анализира неколико значајних питања статусног права, а код којих се ове две компоненте преплићу и чине једну нераздвојну целину.

***Кључне речи**: аутономија воље, статусно право, саморегулатива, оснивачки капитал, фирма, делатност, седиште.*

1. Уместо увода

АУТОНОМИЈА ВОЉЕ или слободна воља је она воља која без ограничавања даје право страним и домаћим физичким и правним лицима да одлуче да ли ће основати привредно друштво, да му одреде фирму, делатност и седиште, као и да обезбеде основна средства – оснивачки капитал за рад и пословање тако насталог друштва.

СТАТУСНО ПРАВО, је скуп норми којима се регулише доношење одлука о оснивању привредних друштава и статусних промена од стране физичких или правних лица као власника – оснивача, као и одлука о пословању и престанку привредних друштава, тј. одлука о утврђивању статуса друштва.

У теорији је спорно да ли је статусно право посебна грана права – посебно право или је то само део неког права (привредног, трговачког, компанијског или неког другог права).

Било како било, статусно право постоји и оно се изборило за своје место у систему права, као веома заначајни део укупног права, односно, правног система.

Предмет наше пажње биће слободна воља (аутономија воље) оснивача – власника капитала да одлучује о веома значајним питањима оснивања и рада привредних друштава, и докле досеже та слободна воља, где она престаје и ступају обавезујуће норме компанијског права.

Од бројних питања о којима одлучују власници – оснивачи слободном вољом, наводимо неколико најзначајнијих.

2. Оснивање привредног друштва

Власник – оснивач је потпуно слободан да одлучи да ли ће основати привредно друштво.

Привредно друштво – предузеће се оснива одлуком, ако то чини један оснивач, а уговором ако ти чини више оснивача. Уговор мора бити закључен у писменој форми и оверен код суда.

Ако предузеће оснива орган локалне самоуправе, то се чини одлуком (акт надлежног органа), а ако ти чини држава онда се доноси Закон о оснивању друштва (железница, електродистрибуција, газдовање шумама, путеви и сл.).

Међутим, када оснивач одлучи да оснује привредно друштво он то може учинити само у једној од форми које су предвиђене Законом о предузећима, а то су: акционарско друштво, друштво са ограниченом одговорношћу, ортачко друштво, командитно друштво. Ту су за сада друштвено и јавно предузеће.

То значи да оснивач не може да оснује привредно друштво у неком другом облику – у другој форми осим у форми која је предвиђена законом.

Основана и уписана предузећа се могу повезивати капиталом или уговором, ако је то у интересу оснивача. Да ли ће доћи до повезивања предузећа зависи искључиво од воље оснивача, и нико га на то не може обавезати или присилити.

3. Фирма привредног друштва

Једно од битних обележја привредног друштва је фирма друштва, а то је назив под којим друштво послује.

Оснивач је потпуно слободан да утврди фирму привредног друштва под којом ће пословати.

Осим неколико ограничења предвиђених законом, све остало је слободно. Не може се уписати фирма која је већ уписана на територији регистарског суда за исту или сличну делатност.

Употреба имена градова или Републике изискује сагласност недлежног органа.

Навођење знаменитих културних и историјских личности у фирми подлеже сагласности саме личности, њихових наследника или надлежног органа. Фирма не може да садржи назив стране државе, грб, заставу.

Све остало је слободно и само од воље оснивача зависи како ће гласити његова фирма.

Фирма се утврђује актом о оснивању и статутом, и уписује се у судски регистар.

Сама фирма садржи и ознаку о каквом се друштву ради (»а.д.«; »д.о.о.«).

4. Делатност привредног друштва

Оснивач је потпуно слободан да одлучи и утврди једну или више делатности којом ће се његово предузеће бавити.

За обављање делатности предузеће мора да испуни прописане услове.
Само за делатности које су изричито наведене у закону предвиђено је да се обављају уз дозволу надлежног органа.

Све делатности су ради прегледности и лакшег уписа у судски регистар класифициране према Закону о класификацији делатности и регистру јединица разврставања (»Сл. лист СРЈ« бр. 31/96).

Све остало је потпуна слобода воље оснивача да у акту о оснивању привредног друштва и статуту утврди делатност за коју сматра да ће му најбоље одговарати.

Уписана делатност се може мењати и допуњавати, што зависи од воље и потребе оснивача.

5. Седиште привредног друштва

Седиште друштва је место где се обавља делатност и где се налази седиште управе.

Делатност друштва се може обављати и ван седишта преко делова предузећа, градилишта, пословних јединица, филијала и др.

Седиште друштва се утврђује одлуком о оснивању и уписује се у судски регистар.

Седиште друштва је значајан елеменат друштва, од кога могу зависити нека од права друштва. Према седишту се цени упис сличне фирме код истог регистарског суда. Према седишту се остварују многа права и обавезе (код плаћања пореза и доприноса, надлежност суда код преступа и спорова и др.).

Оснивач је слободан да сам одлучи где ће му бити седиште предузећа.

За време пословања може се променити седиште друштва. Промена седишта се утврђује у одлуци – уговору о оснивању и уписује се у судски регистар.

6. Оснивачки капитал

Сваки оснивач је дужан да обезбеди и средства (оснивачки капитал) за рад друштва које оснива. Ова оснивачка средства могу бити изражена у новцу, стварима и правима (проналасци, ауторска права, жигови, модели и сл.).

Оснивачи сами одлучују колика средства ће обезбедити за рад новооснованог друштва. Закон о предузећима предвиђа два изузетка и то: минимални оснивачки капитал за оснивање акционарског друштва које се оснива симултаним оснивањем износи 10.000 САД долара у динарској противвредности, а за акционарско друштво које се оснива сукцесивно 20.000 САД долара у динарској противвредности. Улог појединог акционара не може бити мањи од 500 САД долара у динарској противвредности (чл. 190. и 192. Закона о предузећима).

И код друштва са ограниченом одговорношћу новчани део оснивачког капитала не може бити мањи од 5.000 САД долара у динарској противвредности, а улог појединог члана не може бити мањи од 500 САД долара у динарској противвредности (чл. 336. Закона о предузећима).

Осим ова два изузетка за све остале форме оснивања привредног друштва остављена је слободна воља оснивача да одлуче колики ће износ новчаних средстава обезбедити за успешно пословање новооснованог друштва.

Исто тако, оснивач није ограничен предвиђеним минималним новчаним улогом за оснивање акционарског друштва и друштва са ограниченом одговорношћу, већ може одлучити да тај износ буде знатно већи (што је случај у пракси).

Осивачки капитал се уписује у судски регистар.

Оснивачки капитал се може повећавати и смањивати, али не испод минимума оснивачког капитала који смо напред навели, јер је то један од разлога за престанак друштва (чл. 100. тач. 10. Закона о предузећима).

Као што се види потпуна је слободна воља оснивача да одлучи колика ће новчана и друга средства обезбедити за рад и успешно пословање основаног друштва (осим изузетака које смо навели), а то зависи искључиво од његове воље и могућности, јер од тога му зависи успех у пословању и добит коју очекује.

7. Управљање друштвом

Закон о предузећима предвидео је као органе управљања: скупштину, управни одбор, надзорни одбор и директора.

Ово је основни принцип, а за поједине врсте - форме предвиђени су и изузеци од наведеног правила. Тако, на пример, једноперсонално друштво нема скупштину, а не мора имати ни управни одбор, већ друштвом управља оснивач – власник капитала.

Друштво које нема 50 запослених радника не мора имати скупштину, већ скупштину чине сви запослени и др.

Основи принцип код управљања је да оснивачи учествују у управљању друштвом сразмерно уложеним средствима у укупном оснивачком капиталу.

Међутим, слободна је воља оснивача да у уговору о оснивању одступе од наведеног правила и сами предвиде другачије учешће у управљању.

Ако је код оснивања друштва један оснивач уложио 60% средстава, а други 40% средстава, они се слободном вољом могу договорити и предвидети да оба оснивача имају иста права (50 : 50) у управљању друштвом. Ова слобода иде и даље, тако да један оснивач може пренети и своје право управљања на другог оснивача у целости.

8. Закључак

Оснивачи власници када оснују привредно друштво и обезбеде услове за његов рад, дужни су да омогуће да друштво послује у складу са законом, добрим пословним обичајима и пословним моралом.

Држава обезбеђује амбијент за пословање привредних друштава у условима тржишне привреде. Када се оснује привредно друштво, оно се уписује у судски регистар и тиме стиче својство правног лице, стиче свој субјективитет који му омогућава да иступа на тржишту и да обављајући делатност остварује добит.

Статусне промене се уписују са стањем на дан подношења пријаве и тада ступају на снагу.

Изузетно, ако се после подношења пријаве по закључку суда донесе нова одлука (промена фирме) упис се врши са стањем на дан доношења одлуке.

Када се нормама које прописује Закон о предузећима и други прописи који имају обавезујући карактер додају и оне норме које оснивачи – власници капитала сами утврђују, саморегулатива, одлуком о оснивању, статутом и другим нормативним актима изражавајући своју слободну вољу – аутономију воље добија се заокружена слика о статутсном праву у целини.

Треба нагласити да једно без другога не иде, и само синхронизацијом ових норми обезбеђује се оснивање и рад привредних друштва.

Ваља приметити да је у пракси мали број саморегулишућих норми, већ се одлуке и уговори о оснивању друштва као и статути углавном своде на преписивање

одредаба закона, и тако се стварају унифицирана привредна друштва без изражавања специфичности појединих друштава, а чега ће у будућности надамо се бити више.

Недавно је најављено, да ће до краја ове године, уместо Закона о предузећима бити донет нови закон о привредним друштвима.

Према најавама овај закон ће бити упола мањи од Закона о предузећима.

Од организационих облика најављују се отворена и затворена акционарска друштва, друштво са ограниченом одговорношћу, ортачно друштво и командитно друштво. Обрадиће се валсништво сопствене фирме и државно – јавно друштво у форми акционарског или друштва са ограниченом одговорношћу.

Нека од ових друштава биће детаљније регулисана, а посебно ће се обратити пажња повезивању привредних друштава.

И када се донесе овакав Закон, и када се наша привреда организује по њему, остаће још доста простора да власници – оснивачи могу да самоодлучују о великом броју значајних питања из рада и пословања привредних друштава, што ће заједно са обавезујућим нормама, омогућити да и наша привреда послује према европским стандардима, и да успешно сарађује и послује са друштвима из других земаља.

Jezdimir Mitrović, Ph.D.
Belgrade

The Autonomy of Will and Statutory Law

Summary

In this text author analyzes autonomous rules – self-regulative, stipulated by founders – capital owners through regulations of company, which, together with Company Law and other laws, is described as Statutory Law, as a whole.

Besides that it is widely believed that legal norms are predominantly imperative, it should not be underestimated the significance of self-regulation during founding and operating of company.

Self-regulation has two basic tasks: first, to comply legal blankness and thus solve issues which are not solved by the law, and second, to solve some issues in different way then they were stipulated by the law and thus provide necessary security in founding and operating legal entities as business subjects.

Author also tries to set the limits where legal regulations and self-regulations meet and in this content he analyzes several important issues of Statutory Law in whom these two components mix in an inseparable integrity.

Key words: *autonomy of will, statutory law, self-regulations, founding capital, firm, business operations, business seat*